ETT GOTT LIV I ETT HÅLLBART NORDEN

Nordisk strategi för
hållbar utveckling
2013–2025

ETT GOTT LIV I ETT HÅLLBART NORDEN

Nordisk strategi för hållbar utveckling 2013–2025

PolitikNord 2019:707

ISBN 978-92-893-5950-4 (PRINT)

ISBN 978-92-893-5951-1 (PDF)

ISBN 978-92-893-5952-8 (EPUB)

<http://dx.doi.org/10.6027/PN2019-707>

© Nordiska ministerrådet 2019

Layout: Louise Jeppesen

Omslagsfoto: unsplash.com

Tryck: Rosendahls

Printed in Denmark

Det nordiska samarbetet

Det nordiska samarbetet är ett av världens mest omfattande regionala samarbeten. Det omfattar Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige samt Färöarna, Grönland och Åland.

Det nordiska samarbetet är politiskt, ekonomiskt och kulturellt förankrat och en viktig del av europeiskt och internationellt samarbete. Den nordiska gemenskapen arbetar för ett starkt Norden i ett starkt Europa.

Det nordiska samarbetet vill stärka nordiska och regionala intressen och värderingar i en global omvärld. Gemensamma värderingar länderna emellan bidrar till att stärka Nordens ställning som en av världens mest innovativa och konkurrenskraftiga regioner.

Nordiska ministerrådet

Nordens Hus

Ved Stranden 18

DK-1061 Köpenhamn

www.norden.org

Ladda ner och beställ nordiska publikationer: www.norden.org/nordpub

ETT GOTT LIV I ETT HÅLLBART NORDEN

Nordisk strategi för hållbar utveckling 2013–2025

Innehåll

- 4 FORORD**
- 7 ETT NORDISKT PERSPEKTIV
PÅ HÅLLBAR UTVECKLING**
 - 13 DEN NORDISKA VÄLFÄRDSMODELLEN
 - 21 LIVSKRAFTIGA EKOSYSTEM
 - 29 ETT FÖRÄNDRAT KLIMAT
 - 35 HÅLLBART NYTTJANDE
AV JORDENS RESURSER
 - 43 UTBILDNING, FORSKNING
OCH INNOVATION
- 49 FÖRANKRING, GENOMFÖRANDE
OCH UPPFÖLJNING**

Nordiska
ministerrådet

FORORD

Jeg har gjennom det siste året hatt gleden av å lede samarbeidet i Nordisk ministerråd. En av oppgavene har vært å revidere ministerrådets strategi for bærekraftig utvikling. Ministerrådet vedtok for tolv år siden sin første strategi. Liksom de foregående strategiene er også denne nye strategien godkjent av alle de nordiske landene: Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige, samt Færøyene, Grønland og Åland. Nordisk råd har gitt sin tilslutning til strategien for bærekraftig utvikling.

Nordisk ministerråds strategi for bærekraftig utvikling gir overordnede retningslinjer for de kommende årene. En bærekraftig utvikling handler om å imøtekomme behovene til den nålevende generasjon uten å ødelegge fremtidige generasjoners muligheter til å imøtekomme sine behov. De nordiske landene har gjennomgående felles syn på sentrale samfunnsområder, og landene er enige om at samfunnsutviklingen må være bærekraftig.

De nordiske landene har godt utbygde velferdstjenester, relativt små inntektsforskjeller og velfungerende offentlige institusjoner. Nordisk ministerråd skal bidra til at de nordiske landene kan fortsette å bygge ut sine samfunn for å øke velferd og livskvalitet. Et velfungerende næringsliv og en god offentlig forvaltning er viktige forutsetninger for å oppnå dette. Ivaretagelse av natur- og miljøhensyn er også avgjørende for at utviklingen skal være bærekraftig. Grønn vekst bidrar til å sikre dette. De nordiske landene har dessuten som mål å fremme prinsippene om en bærekraftig utvikling i global sammenheng. Norden har en lang tradisjon for å samarbeide om å utvikle felles svar på felles utfordringer. Samarbeidet har gitt gode resultater. Jeg er derfor glad for at Nordisk ministerråd med denne strategien legger et godt grunnlag for et fortsatt nært samarbeid for et bærekraftig samfunn.

Rigmor Aasrud
Nordisk samarbeidsminister
Norge
2012

Den nordiska strategin för hållbar utveckling har år 2019 reviderats för att återspegla dess många kopplingar till och synergier med Agenda 2030.

ETT NORDISKT PERSPEKTIV PÅ HÅLLBAR UTVECKLING

Strategin för hållbar utveckling är den överordnade och tvärsektoriella ramen för Nordiska ministerrådets arbete och den är i linje med ambitionerna och målen i Agenda 2030. Hållbar utveckling har tre ömsesidigt beroende dimensioner: den ekonomiska, den sociala och den ekologiska. En av dessa dimensioner får inte underminera förutsättningarna för utveckling inom de andra dimensionerna. Även kulturen har stor betydelse för de nordiska värderingarna. Det gäller till exempel val av livsstil, konsumtionsmönster, förhållande till naturen och acceptans för förändringsprocesser i samhället. Därför är det viktigt att inkludera kulturella frågor i arbetet för hållbar utveckling.

Strategin för hållbar utveckling är den överordnade och tvärsektoriella ramen för Nordiska ministerrådets arbete.

De nordiska länderna har tidigt positionerat sig inom hållbar samhällsutveckling. Den nordiska välfärdsmodellen bygger på att alla människor har lika värde, respekt för mänskliga rättigheter, rättvisa, jämlikhet, god förvaltning, låg nivå av korruption, demokrati, främjande av hälsa och välbefinnande. Jämställdhet, öppenhet och engagemang är andra viktiga grundstenar.

De nordiska ländernas framgång är också ett resultat av att man på ett tidigt stadium bejakade ekonomisk öppenhet och frihandel. Decennier av målinriktade miljöinsatser har förbättrat tillståndet för miljön på flera områden. Norden är rikt på naturresurser och naturresursbaserade sektorer som skogsbruk, jordbruk, fiske och gruvnäring. Detta är en viktig grund för en levande landsbygd. För att stärka ekonomi och hållbar utveckling är det viktigt att dessa resurser brukas utan att förbrukas. En hållbar förvaltning stärker de nordiska ländernas ekonomier. Höga krav på miljöhänsyn har stimulerat till ökad kunskap och teknisk utveckling, vilket i sin tur har bidragit till en växande miljöteknikexport.

Människors hälsa och välbefinnande är sammankopplade med en god livsmiljö. Möjligheten till ett rikt friluftsliv och tillgång till grönområden är viktiga ingredienser för mänskligt välbefinnande. Det ökar dessutom förståelsen för de insatser och beteendeförändringar som krävs för att utvecklingen ska bli mer hållbar.

Samtidigt står Norden inför flera utmaningar som kräver tvärsektoriella insatser där principen om hållbar utveckling måste integreras. Det totala

ekologiska avtrycket av nordisk verksamhet har blivit allt större på grund av en ökad konsumtion. Den demografiska förändringen är också en nyckelutmaning för den nordiska välfärdsmodellen.

Dessutom tillkommer de faktorer som följer av att det övergripande ekonomiska läget i Europa och världen förändras.

Nordiska ministerrådet ska bidra till att de nordiska länderna successivt fortsätter att förbättra välfärden och livskvaliteten för nuvarande och kommande generationer genom att skydda och tillvarata jordens förmåga att uppehålla liv i hela dess mångfald och därmed utveckla en mer hållbar välfärdsmodell. För att uppnå detta mål behöver Norden successivt ställas om till en grön ekonomi. Även Nordiska ministerrådets och Nordiska ministerrådets sekretariats egen verksamhet och faciliteter ska vara hållbara. En möjlighet är att miljöcertifiera hela verksamheten. Detta skulle även kunna gälla Nordiska rådet och Nordiska kulturfonden.

Grön tillväxt har blivit en central målsättning som många länder och

HÅLLBAR UTVECKLING

Definition hållbar utveckling

(Brundtlandkommissionens definition):

En hållbar utveckling tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov.

NORDEN

Med de nordiska länderna menas Danmark, Finland, Island, Norge, Sverige, Färöarna, Grönland och Åland.

regioner har satt upp för att möta de stora miljö-, klimat- och energimässiga utmaningarna samtidigt som en god ekonomisk tillväxt upprätthålls. Marknaden för gröna lösningar växer och det finns potential för att Norden kan flytta fram sin marknadsposition. De nordiska statsministrarnas initiativ för grön tillväxt spelar en viktig roll i detta sammanhang. Ökad konkurrenskraft och tillväxt ska uppnås genom en effektivare resursanvändning, mer hållbar energianvändning och -försörjning samt tydligare lagstiftning och prissättning på naturresurser.

Strategins syfte och användningsområden

Det nordiska samarbetet om hållbar utveckling inleddes med en statsministerdeklaration 1998. Den första nordiska strategin för hållbar utveckling trädde i kraft 2001 och har reviderats regelbundet. En ny statsministerdeklaration antogs 2008. Detta är därmed den fjärde nordiska strategin för hållbar utveckling. Efter antagandet av Agenda 2030 för hållbar utveckling år 2015 reviderades den nordiska strategin för hållbar utveckling för att återspegla dess många kopplingar till och synergier

GRÖN EKONOMI

Definition grön ekonomi (fritt översatt från UNEP:s definition):

En grön ekonomi främjar mänskligt välbefinnande och rättvisa samtidigt som den minskar miljörisker och bristen på ekologiska tillgångar. Enkelt uttryckt har en grön ekonomi låg koldioxidpåverkan, är resurseffektiv och omfattar alla människor. Tillväxten av inkomstnivåer och arbetstillfällen i en grön ekonomi drivs av offentliga och privata investeringar som reducerar koldioxidutsläpp och föroreningar, förstärker energi- och resurseffektivitet, och förhindrar förlusten av biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Dessa investeringar behöver underlättas och stödjas av riktade offentliga bidrag, politiska reformer och nya regleringar. Den här utvecklingsvägen ska bibehålla, förstärka och om nödvändigt återuppbbygga naturligt kapital som en avgörande ekonomisk tillgång och källa till offentliga fördelar, särskilt för fattiga människor vars livsuppehälle och säkerhet står i starkt beroende till naturen.

med Agenda 2030. Strategin gäller tills vidare och ska revideras vid behov.

Strategin fokuserar på områden där Norden har gemensamma intressen och utmaningar och där det finns särskilt goda förutsättningar för att bidra till hållbar utveckling. Det nordiska samarbetet ska också skapa ett mervärde och bidra till ökad kompetens och en mer effektiv resursanvändning. Strategin ger långsiktiga riktlinjer för ministerrådets verksamhet fram till 2025 och syftar till att främja Nordiska ministerrådets tvärssektoriella samarbete inom följande fokusområden: den nordiska välfärdsmodellen, livskraftiga ekosystem, ett förändrat klimat, hållbart nyttjande av jordens resurser samt utbildning, forskning och innovation. Utvecklingen följs upp med hjälp av indikatorer inom respektive område. Varje område har en koppling till flera av de 169 delmålen för hållbar utveckling, som anges i slutet av avsnittet.

Strategins gemensamma värdegrund och målsättningar ska integreras i fackministerrådens sektorprogram och omsättas till konkreta åtgärder med mätbara mål. Fackministerråden

organiserar tillsammans genomförandet av strategin, undersöker framstegen och bidrar till rapporteringen om och bedömningen av genomförandet. Den nordiska strategin kan också fungera som utgångspunkt för gemensamma inspel i internationella forum för hållbar utveckling.

Övergripande målsättningar och principer för det nordiska hållbarhetssamarbetet

Allt arbete som görs inom ramen för Nordiska ministerrådet ska ha ett integrerat hållbarhetsperspektiv. Nordiska ministerrådet ska genom nordiskt samarbete prioritera teman, processer och projekt som främjar en hållbar utveckling. Härigenom kan Nordiska ministerrådet inspirera de nordiska länderna samt andra länder och regioner till egna konkreta målsättningar och initiativ.

Den övergripande målsättningen med strategin är att de nordiska länderna successivt ska utvecklas till mer hållbara välfärdssamhällen och att skapa positiva förändringar inom en överskådlig framtid.

Den övergripande målsättningen med strategin är att de nordiska länderna successivt ska utvecklas till mer hållbara välfärdssamhällen och att skapa positiva förändringar inom en överskådlig framtid. Fram till år 2025 ska betydande resultat inom de prioriterade områdena ha uppnåtts. Nuvarande och kommande generationer ska tillförsäkras ett säkert, hälsosamt och värdigt liv. Hög medvetenhet om de åtgärder och processer som leder till en hållbar utveckling ska skapas i samhället.

Nordiska ministerrådet ska främja ett nordiskt samarbete för hög sysselsättning, grön tillväxt och ökad konkurrenskraft. Försiktighetsprincipen, principen att förorenaren betalar, producentansvar och substitutionsprincipen ska vara vägledande för arbetet. Dessutom ska externa kostnader i ökad utsträckning införlivas i priset på produkter. Urfolken har en särskild roll i skapandet av en hållbar utveckling. Dessa mål och principer ska fortsatt integreras i fackministerrådets arbete och i relevanta internationella sammanhang.

FÖRSIKTIGHETSPRINCIPEN

Om det föreligger hot om allvarlig eller oåterkallelig skada, får inte avsaknaden av vetenskaplig bevisning användas som ursäkt för att skjuta upp kostnadseffektiva åtgärder för att förhindra miljöförstöring.

PRINCIPEN OM ATT FÖRORENAREN BETALAR

Den s.k. *Polluter Pays Principle* innebär att förorenaren bär kostnader för föroreningen.

SUBSTITUTIONSPRINCIPEN

I valet mellan en från miljösynpunkt bättre och en sämre produkt ska den bättre väljas. Med andra ord: finns det ett miljömässigt bättre substitut till en produkt så ska detta väljas.

FOTO: UNSPLASH.COM

FOKUSOMRÅDE 1

DEN NORDISKA VÄLFÄRDSMODELLEN

Hållbar utveckling och utvecklingen av den nordiska välfärdsmodellen går hand i hand. De nordiska länderna har till betydande del lyckats förena höga miljöambitioner, en hög inkomstnivå, ekonomisk tillväxt, stabil makroekonomi och ett socialt välbefinnande. Den sociala sammanhållningen, folkhälsan, fungerande socialförsäkring, bra arbetsmiljö, avtal som reglerar löner och anställningsvillkor, sociala tjänster, hälso- och sjukvård, högt deltagande på arbetsmarknaden och miljöskydd fungerar som motorer för utveckling, livskvalitet och säkerhet. De nordiska länderna har byggt sina välfärdsmodeller på en

gemensam politisk intention som givit en stark sammanhållning i samhället. Den nordiska modellen kännetecknas av ett starkt samband mellan välfärds- och arbetsmarknadspolitik. Även om de nordiska ländernas välfärdssystem inte är uppbyggda på exakt samma sätt så har likheterna gjort att den nordiska välfärdsmodellen blivit ett begrepp.

Hållbar utveckling och utvecklingen av den nordiska välfärdsmodellen går hand i hand.

Den nordiska samhällsmodellen är känd för universella välfärdssystem. Kärnvärdena är lika möjligheter, social solidaritet och trygghet för alla oavsett kön, etnicitet, religion, övertygelse, funktionsförmåga, ålder och sexuell orientering. Det handlar om sociala rättigheter och principen att alla ska ha lika tillgång till social- och hälso-tjänster, utbildning och kultur. Det gäller också omsorgen för socialt utsatta och sårbara grupper i samhället. Välfärdsmodellen bygger på mångfald där alla grupper integreras i samhället. Mångfaldsfrågan är relevant för de flesta områden i strategin och bör ingå i arbetet för hållbar utveckling. Möjligheten för alla att delta i samhällslivet och samhällets beslutsprocess utgör en central del i den nordiska välfärdsmodellen. Ett jämställt samhälle möjliggör att alla resurser i samhället kan nyttjas. Det bidrar i sin tur till en bättre välfärd.

De nordiska länderna har byggt sina välfärdsmodeller på en gemensam politisk intention som givit en stark sammanhållning i samhället.

Den nordiska välfärdsmodellen bygger på en samhällsstruktur med god förvaltning där förtroendet mellan generationer är centralt. Den framtida demografiska förändringen är en nyckelutmaning, främst på grund av förskjutningen av åldersstrukturen. En av de viktigaste utmaningarna blir att verka för att en större del av den arbetsföra befolkningen deltar i arbetslivet. Det innebär bland annat att den invandrade befolkningen behöver integreras bättre i samhälls- och arbetslivet. Övergångstiden från skola till arbete behöver kortas ner och möjligheterna att förlänga arbetslivet behöver förbättras.

God hälsa i befolkningen är en förutsättning för en hållbar välfärdsmodell. De samhälleliga och demografiska utmaningarna gör det nödvändigt att förstärka insatserna inom folkhälsa, bland annat att förebygga kroniska sjukdomar och skador. Det krävs också insatser för att främja aktivt åldrande så att fler kan upprätthålla funktionsförmågan och klara sig själva så länge som möjligt. En god folkhälsa påverkar ländernas konkurrenskraft, tillväxt och innovationsförmåga positivt.

Kärnvärdena är lika möjligheter, social solidaritet och trygghet för alla oavsett kön, etnicitet, religion, övertygelse, funktionsförmåga, ålder och sexuell orientering.

Trots en relativt stark samhällsekonomisk utveckling förekommer fattigdom också i de nordiska länderna. Invandrare, långtidsarbetslösa, långtidssjuka, personer med funktionsnedsättning och ensamförsörjarfamiljer löper den största risken att drabbas. Långa arbetslöshetstider bland unga är ett särskilt allvarligt problem eftersom dessa personer riskerar att hamna utanför arbets- och samhällslivet under lång tid. Insatser för att öka sysselsättningen bland unga är därför centralt.

En annan utmaning är människohandel och jämförbart utnyttjande som kränker individens människovärde och integritet. För att kunna stoppa denna utveckling finns det ett behov av gemensamma kunskaper och förståelse för detta fenomen. Detta kräver nationellt, regionalt och internationellt samarbete.

MÅLSÄTTNINGAR FRAM TILL 2025

Långsiktigt hållbar ekonomisk tillväxt

Norden ska ha en stabil, uthållig och sund ekonomisk utveckling. Hållbarheten i finansieringen av den nordiska välfärdsmodellen säkras i ljuset av den demografiska utvecklingen. De nordiska länderna satsar på en hållbar samhällsplanering som grundar sig på regionala utvecklingsförutsättningar.

Arbete och mångfald

Sysselsättningsnivån och arbetsutbudet i Norden ska öka. Den strukturella arbetslösheten reduceras med särskild vikt på ungdomsarbetslöshet. Inkludering och mångfald ökas i nordiska samhällen och arbetsliv. Nivån på säkerhet, hälsa och välfärd i arbetslivet höjs.

Hälsa och social trygghet

Hälso- och välfärdspolitik utvecklas så att länderna bevarar det sociala skyddsnätet mot utstötning av utsatta grupper, samtidigt som Nordens konkurrenskraft säkras. Kvalitet och säkerhet i social- och hälsosektorn förstärks. Folkhälsan förbättras i hela befolkningen. Förebyggande insatser prioriteras.

Jämställdhet, demokrati och mänskliga rättigheter

Jämställdhet och social sammanhållning främjas med hänsyn till kön, etnicitet, religion, övertygelse, funktionsförmåga, ålder och sexuell orientering. Förebyggande åtgärder genomförs för att främja mänskliga rättigheter, till exempel för att eliminera fattigdom och människohandel.

Kultur

Kulturens betydelse och roll identifieras och stärks inom arbetet med hållbar utveckling i Norden.

INDIKATORER

- Demografisk utveckling
- BNP mätt i PPP per euro och person
- Statsskuld
- Urbanisering
- Sysselsättnings- och arbetslöshetssiffror
- Förväntad livslängd vid födseln
- Ginikoefficient
- Risk för fattigdom bland familjer med barn
- Lönegap mellan könen

KOPPLINGAR TILL DE GLOBALA MÅLEN FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

1.2 Till 2030 minst halvera den andel män, kvinnor och barn i alla åldrar som lever i någon form av fattigdom enligt nationella definitioner.

1.3 Införa nationellt lämpliga system och åtgärder för socialt skydd för alla, inklusive grundskydd, och senast 2030 säkerställa att de omfattar en väsentlig andel av de fattiga och de utsatta.

1.4 Senast 2030 säkerställa att alla män och kvinnor, i synnerhet de fattiga och de utsatta, har lika rätt till ekonomiska resurser, tillgång till grundläggande tjänster, möjlighet att äga och kontrollera mark och andra former av egendom samt tillgång till arv, naturresurser, lämplig ny teknik och finansiella tjänster, inklusive mikrokrediter.

3.4 Till 2030 genom förebyggande insatser och behandling minska det antal människor som dör i förtid av icke smittsamma sjukdomar med en tredjedel samt främja psykisk hälsa och välbefinnande.

3.5 Stärka insatserna för att förebygga och behandla drogmissbruk, inklusive narkotikamissbruk och skadligt alkoholbruk.

3.7 Senast 2030 säkerställa att alla har tillgång till sexuell och reproduktiv hälsovård, inklusive familjeplanering, information och utbildning, och att reproduktiv hälsa integreras i nationella strategier och program.

4.3 Senast 2030 säkerställa alla kvinnor och män lika tillgång till yrkesutbildning och eftergymnasial utbildning, inklusive högskoleutbildning, av god kvalitet till en överkomlig kostnad.

4.4 Till 2030 väsentligen öka det antal ungdomar och vuxna som har relevanta färdigheter, däribland tekniska färdigheter och yrkeskunskande, för sysselsättning, anständigt arbete och entreprenörskap.

4.5 Senast 2030 avskaffa skillnaderna mellan könen inom utbildningsområdet och säkerställa lika tillgång till utbildning och yrkesutbildning på alla nivåer för utsatta personer, inklusive personer med funktionsnedsättning, ursprungsfolk och barn som lever under utsatta förhållanden.

5.1 Avskaffa alla former av diskriminering av alla kvinnor och flickor överallt.

5.2 Avskaffa alla former av våld mot alla kvinnor och flickor i det offentliga och privata rummet, inklusive människohandel, sexuellt utnyttjande och andra typer av exploatering.

8.1 Upprätthålla ekonomisk tillväxt per capita i enlighet med nationella förhållanden och i synnerhet en BNP-tillväxt på minst 7 procent per år i de minst utvecklade länderna.

8.5 Senast 2030 uppnå full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla kvinnor och män, inklusive ungdomar och personer med funktionsnedsättning, samt lika lön för likvärdigt arbete.

10.2 Till 2030 möjliggöra och verka för att alla människor, oavsett ålder, kön, funktionsnedsättning, ras, etnicitet, ursprung, religion eller ekonomisk eller annan ställning, blir inkluderade i det sociala, ekonomiska och politiska livet.

10.3 Säkerställa lika möjligheter och minska förekomsten av ojämlika utfall, bland annat genom att avskaffa diskriminerande lagstiftning, politik och praxis och främja lagstiftning, politik och åtgärder av lämpligt slag i detta hänseende.

10.4 Besluta om politik, särskilt finans-, löne- och socialskyddspolitik, och successivt uppnå ökad jämlikhet.

16.2 Eliminera övergrepp, utnyttjande, människohandel och alla former av våld eller tortyr mot barn.

16.3 Främja rättssäkerheten på nationell och internationell nivå samt säkerställa lika tillgång till rättvisa för alla.

16.7 Säkerställa ett lyhört, inkluderande, deltagandebaserat och representativt beslutsfattande på alla nivåer.

FOTO: UNSPLASH.COM

FOKUSOMRÅDE 2

LIVSKRAFTIGA EKOSYSTEM

Jordens ekosystem förser mänskligheten med en rad livsviktiga varor och tjänster som möjliggör en fortsatt hållbar och grön tillväxt och mänskligt välbefinnande. Exempel på sådana ekosystemtjänster är livsmedel och andra biologiska råvaror, färskvatten, naturlig vattenrening, klimatreglering, koldioxidupptag, naturligt skydd mot naturkatastrofer och pollinering. Forskning visar att tillståndet för flertalet ekosystemtjänster har försämrats betydligt. Detta äventyrar det internationella samfundets möjligheter att uppnå målen för hållbar utveckling

och har betydande påverkan på industrin och mänskligt välbefinnande.

Nordiska ministerrådet initierade en studie 2011–2012 med särskilt fokus på de nordiska länderna. Studien bygger på den internationella rapporten *The Economics of Ecosystems & Biodiversity* (TEEB). Denna tydliggör kostnaden för förlusten av biologisk mångfald och ekosystemtjänster jämfört med vad det skulle kosta att bevara dem. Denna forskning understryker betydelsen av att värdera ekosystemtjänster och naturresurser på rätt sätt och att dessa

FOTO: UNSPLASH.COM

kostnader integreras i nationella räkenskaper och i underlag för beslutsfattande.

Även om Norden kan anses vara en föregångare avseende hållbart brukande av både förnyelsebara och icke förnyelsebara naturresurser så finns det stor potential för förbättring. En nyckelutmaning är att utveckla hållbara driftsformer under de olika natur- och klimatförhållandena i Norden och samtidigt möta efterfrågan från en växande världsbefolkning. De största ekosystemrelaterade utmaningarna i Norden är att mark och skog försämras genom förorening och kortsiktig förvaltning, och att den marina miljön försämras på grund av utsläpp från landbaserade föroreningskällor.

En nyckelutmaning är att utveckla hållbara driftsformer under de olika natur- och klimatförhållandena i Norden och samtidigt möta efterfrågan från en växande världsbefolkning.

För att förebygga föroreningar av den marina miljön och kustområdena är det viktigt att åtgärda problemen vid källan.

För att förebygga förorening av den marina miljön och kustområdena är det viktigt att åtgärda problemen vid källan. Exempelvis Östersjön, en nästan sluten, grund och kall bräckvattensbasäng, är mycket sårbar. Den påverkas i hög grad av den kraftiga belastningen från mänskliga aktiviteter i kuststaterna. Det allvarligaste problemet är övergödning. Dessutom har höga halter av skadliga ämnen, bland annat tungmetaller, uppmätts. De kraftigt ökade och alltjämt tilltagande olje- och kemikalietransporterna särskilt på Finska viken ökar också risken för olje- och kemikalieskador. Aktiviteten i Arktis med ökad skeppsfart och transporter av olja och gas innebär att nordiska områden i Nordatlanten utsätts för ökade miljörisker. Ett ökat säkerhets- och beredskapspolitiskt arbete bör därför prioriteras högt.

EKOSYSTEMTJÄNST

Begreppet ekosystemtjänst utgår från människans behov och välbefinnande och inkluderar därför de varor och tjänster som ekosystemen producerar. Ett ekosystem är en samling växter, djur, och mikroorganismer som interagerar med varandra och den icke levande miljön. Ekosystemtjänster kan ibland förväxlas med biologisk mångfald eller biodiversitet. Biologisk mångfald avser artrikedomen av allt levande på jorden, det vill säga variationerna inom arter och mellan arter och ekosystem. Artrikedomen, eller biologisk mångfald, är inte en ekosystemtjänst. Snarare är biologisk mångfald en förutsättning för alla ekosystemtjänster. Ekosystemtjänster i sin tur bidrar till biologisk mångfald.

MÅLSÄTTNINGAR FRAM TILL 2025

Hållbar naturresursförvaltning

Den biologiska mångfalden i Norden stärks så att ekosystemen förblir robusta och fortsätter att tillhandahålla nödvändiga ekosystemtjänster för att skapa välfärd. Kunskapen om värdet av ekosystemtjänster stärks. Detta kan bidra till att utveckla styrmedel som i sin tur kan stimulera ett hållbart bruk och bevarande av den biologiska mångfalden.

Marina ekosystem¹

De nordiska havsområdena ska ha ett gott miljötillstånd och användas på ett hållbart sätt. Förvaltningen av havsområdena byggs på kunskap och en enhetlig ekosystembaserad förvaltning. Övergödningen av Östersjön minskas och miljöns och vattenområdenas tillstånd i Östersjön förbättras.

Landbaserade ekosystem

De nordiska landbaserade ekosystemen ska ha ett gott miljötillstånd. En god balans mellan skydd och hållbart bruk av dessa ekosystem säkras. Hållbart skogsbruk säkras genom skydd och förvaltning. Hänsyn tas till skogens mångsidiga funktioner och ekosystemtjänster.

Luft

Luftföroreningsskador på miljö och människor reduceras. Föroreningar ska inte överskrida de tillåtna gränsvärdena och internationella krav för luftkvalitet eller gränserna för vad naturen tål. Kunskap om kopplingen mellan luftföroreningar och klimatändringar stärks.

INDIKATORER

- Hållbarhet av fiskbestånd
- Utsläpp av kväve och fosfor i Östersjön
- Förändringar i index över vanliga fåglar
- Utvecklingen för den årliga avverkningen och ökningen av skogarna
- Befolkningen i städernas exponering för luftföroreningar via ozon och partiklar

¹ Kopplat till hållbarhetsmål 6.3 i Agenda 2030 när det gäller marina ekosystem fokuserar vi särskilt på att förbättra vattenkvaliteten genom att minska föroreningar och minimera utsläpp av farliga kemikalier och material.

KOPPLINGAR TILL DE GLOBALA MÅLEN FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

2.4 Senast 2030 uppnå hållbara system för livsmedelsproduktion samt införa motståndskraftiga jordbruksmetoder som ökar produktiviteten och produktionen, som bidrar till att upprätthålla ekosystemen, som stärker förmågan till anpassning till klimatförändringar, extrema väderförhållanden, torka, översvämning och andra katastrofer och som successivt förbättrar mark- och jordkvaliteten.

3.9 Till 2030 väsentligt minska antalet döds- och sjukdomsfall till följd av skadliga kemikalier samt föroreningar och kontaminering av luft, vatten och mark.

6.3 Till 2030 förbättra vattenkvaliteten genom att minska föroreningar, stoppa dumpning och minimera utsläpp av farliga kemikalier och material, halvera andelen obehandlat avloppsvatten och väsentligt öka återvinningen och en säker återanvändning globalt.

11.4 Stärka insatserna för att skydda och trygga världens kultur- och naturarv.

11.6 Till 2030 minska städernas negativa miljöpåverkan per person, bland annat genom att ägna särskild uppmärksamhet åt luftkvalitet samt hantering av kommunalt och annat avfall.

12.1 Genomföra det tioåriga ramverket för hållbara konsumtions- och produktionsmönster. Alla länder vidtar åtgärder, med de utvecklade länderna i täten och med hänsyn tagen till utvecklingsländernas utveckling och förutsättningar.

12.2 Senast 2030 uppnå en hållbar förvaltning och ett effektivt nyttjande av naturresurser.

12.4 Senast 2020 uppnå miljövänlig hantering av kemikalier och alla typer av avfall under hela deras livscykel, i enlighet med överenskomna internationella ramverket, samt avsevärt minska utsläppen av dem i luft, vatten och mark i syfte att minimera deras negativa konsekvenser för människors hälsa och miljön.

14.1 Till 2025 förebygga och avsevärt minska alla slags föroreningar i havet, i synnerhet från landbaserad verksamhet, inklusive marint skräp och tillförsel av näringsämnen.

14.2 Senast 2020 förvalta och skydda marina och kustnära ekosystem på ett hållbart sätt för att undvika betydande negativa konsekvenser, bland annat genom att stärka deras motståndskraft, samt vidta åtgärder för att återställa dem i syfte att uppnå friska och produktiva hav.

14.4 Senast 2020 införa en effektiv fångstreglering och stoppa överfiske, olagligt, orapporterat och oreglerat fiske liksom destruktiva fiskemetoder samt genomföra vetenskapligt baserade förvaltningsplaner i syfte att återställa fiskbestånden så snabbt som möjligt, åtminstone till de nivåer som kan producera maximalt hållbart uttag, fastställt utifrån deras biologiska egenskaper.

14.6 Senast 2020 förbjuda vissa former av fiskesubventioner som bidrar till överkapacitet och överfiske, avskaffa subventioner som bidrar till olagligt, orapporterat och oreglerat fiske och avstå från att införa nya sådana subventioner, med erkännande av att en ändamålsenlig och effektiv särskild och differentierad behandling av utvecklingsländerna och de minst utvecklade länderna bör vara en integrerad del av förhandlingarna om fiskesubventioner i Världshandelsorganisationen.

15.1 Till 2020 bevara, återställa och hållbart använda ekosystem på land och i sötvatten och deras ekosystemtjänster, särskilt skogar, våtmarker, berg och torra områden, i enlighet med de skyldigheter som anges i internationella överenskommer.

15.2 Till 2020 främja genomförandet av hållbart brukande av alla typer av skogar, stoppa avskogningen, återställa utarmade skogar och kraftigt öka nybeskogningen och återbeskogningen i hela världen.

15.5 Vidta omedelbara och betydande åtgärder för att minska förstörelsen av naturliga livsmiljöer, hejda förlusten av biologisk mångfald och senast 2020 skydda och förebygga utrotning av hotade arter.

15.9 Senast 2020 integrera ekosystemens och den biologiska mångfaldens värden i nationella och lokala planerings- och utvecklingsprocesser, strategier för fattigdomsminskning samt räkenskaper.

FOTO: UNSPLASH.COM

FOKUSOMRÅDE 3

ETT FÖRÄNDRAT KLIMAT

Klimatförändringarna är en viktig utmaning som redan medfört betydande konsekvenser för människa och miljö. Förenta nationernas klimatpanel (IPCC) räknar med en fördubbling av koncentrationen av koldioxid (CO₂) i atmosfären i förhållande till förindustriell tid. Detta beräknas i sin tur medföra en ökning av genomsnittstemperaturen med 1,1–6,4 grader Celsius de närmaste hundra åren.

Klimatförändringen förväntas få stora ekonomiska och mänskliga konsekvenser, bland annat ökad vattenbrist i vissa regioner, höjd havsnivå, tätare värmeböljor, fler stormar och havsförsurning.

Risken för rubbningar i naturliga ekosystem och accelererande förlust av biologisk mångfald är betydande med en försämrad välfärd för många människor som följd. Inom den nordiska regionen är effekten av klimatförändringarna störst i Arktis där känsligheten är särskilt stor.

Klimatförändringarna har stor inverkan på ekosystemet i havet och på de marina resurserna. Utmaningarna förstärks av klimatrelaterad havsförsurning som enligt många forskare anses vara det största hotet mot marina ekosystem. Fiskebeståndens ändrade migrationsmönster kan medföra

ekonomiska, politiska och förvaltningsmässiga problemställningar. Detta kräver i sin tur stärkt regionalt samarbete. Även städer och infrastruktur påverkas negativt av ett förändrat klimat, exempelvis genom skador orsakade av kraftiga skyfall och andra extrema väderfenomen – något som bedöms öka i framtiden.

De nordiska länderna² har en viktig uppgift i att vara pådrivande i de internationella klimatförhandlingarna. Parisavtalets mål är att hålla ökningen av den globala medeltemperaturen klart under 2 grader Celsius över förindustriella nivåer och att fortsätta ansträngningarna för att ytterligare begränsa temperaturökningen till 1,5 grader Celsius över förindustriella nivåer, med övertygelsen att detta avsevärt skulle minska riskerna och effekterna av klimatförändringarna. Detta ambitiösa klimatmål kräver omfattande och omedelbara åtgärder i alla länder.

De nordiska länderna har en viktig uppgift i att vara pådrivande i de internationella klimatförhandlingarna.

Det är nödvändigt att globalt bryta kopplingen mellan fossil energianvändning och ekonomisk tillväxt. Dessutom behöver samhällen och städer anpassas till pågående och förväntade effekter av klimatförändringarna. Klimatanpassning omfattar förändrade brukningsmetoder och markanvändning, bland annat utvecklande av grödor och trädsorter som är mer motståndskraftiga mot nya typer av smittämnen i jord- och skogsbruket.

Men anpassningsstrategier och lindring av klimatförändringar är inte bara en teknisk fråga. Även den sociala dimensionen och könsperspektivet bör inkluderas och tas hänsyn till där det är relevant. På så sätt kan man effektivisera anpassningsåtgärderna och bättre stödja arbetet med att lindra klimatförändringarna och verka för en hållbar utveckling.

Energieffektiviseringar inom områden som transport, boende/byggnad, produktutveckling och en övergång till en större andel förnybar energi är exempel på viktiga åtgärder för att reducera utsläppen av växthusgaser. Samtidigt förväntas fossila energikällor få fortsatt stor betydelse även i framtiden. Det är därför nödvändigt att också stödja

² Grönlands regering, Naalakkersuisut, beslutade 2016 om en territoriell reservation för Grönland vid Danmarks anslutning till Parisavtalet.

åtgärder som bidrar till ett minskat användande av fossila energikällor och minskade utsläpp av växthusgaser även utanför Nordens gränser. Åtgärder för anpassning till klimatförändringarnas effekter i sårbara och mindre utvecklade länder ska också stödjas. Behovet av nya tekniska och sociala innovationer kan även skapa affärsmöjligheter för det nordiska näringslivet.

Det är nödvändigt att globalt bryta kopplingen mellan fossil energi-användning och ekonomisk tillväxt. Dessutom behöver samhällen och städer anpassas till pågående och förväntade effekter av klimatförändringarna.

Transportsektorn är viktig i sammanhanget, men eftersom transport inte utgör ett eget samarbetsområde inom ramen för Nordiska ministerrådet behandlas transportsektorns ansvar för omställning till hållbar utveckling inte direkt i denna strategi.

FOTO: UNSPLASH.COM

MÅLSÄTTNINGAR FRAM TILL 2025

Energi

Nordisk energiförsörjning utvecklas på ett mer hållbart sätt. Det genomförs en utökad satsning på förnybar energi och energieffektivisering i Norden. Sambandet mellan ekonomisk tillväxt och konsumtion av icke förnybar energi ska brytas. Flexibel elförbrukning på den nordiska elmarknaden ökas.

Klimat

De nordiska länderna³ arbetade för tillkomsten och antagandet av Parisavtalet 2015 (för att som trädera i kraft 2020). Överenskommelsen Avtalet är att hålla ökningen av den globala medeltemperaturen klart under 2 grader Celsius över förindustriella nivåer och att fortsätta ansträngningarna för att begränsa temperaturökningen till 1,5 grader Celsius över förindustriella nivåer. Detta inbegriper nationellt fastställda bidrag som ska rapporteras in vart femte år. De succes-

siva nationellt fastställda bidragen kommer att avspegla ländernas högsta möjliga ambitionsnivå. De nordiska länderna ska fortsätta att ha ambitiösa nationella mål för minskade utsläpp inom ramen för Parisavtalet. De nordiska finansieringsinstitutionernas roll i klimatarbetet och för gröna investeringar främjas. Norden strävar efter att integrera miljö- och klimatfrågor i utvecklingssamarbetet och att inkludera välfärds- och sysselsättningsaspekter i klimatarbetet.

INDIKATORER

- Andel förnybar energi i bruttoenergiförsörjningen
- Utvecklingen för växthusgasutsläppen uppdelat på sektor
- Utsläpp från markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk

³ Grönlands regering, Naalakkersuisut, beslutade 2016 om en territoriell reservation för Grönland vid Danmarks anslutning till Parisavtalet.

KOPPLINGAR TILL DE GLOBALA MÅLEN FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

7.2 Till 2030 väsentligen öka andelen förnybar energi i den globala energimixen.

7.3 Till 2030 fördubbla den globala förbättringstakten vad gäller energieffektivitet.

7.a Till 2030 stärka det internationella samarbetet för att underlätta tillgång till forskning och teknik inom ren energi, inklusive förnybar energi, energieffektivitet samt avancerad och renare fossilbränslebaserad teknik, samt främja investeringar i energiinfrastruktur och ren energiteknik.

7.b Till 2030 bygga ut infrastrukturen och uppgradera tekniken för att leverera moderna och hållbara energitjänster till alla i utvecklingsländerna, i synnerhet de minst utvecklade länderna och små önationer under utveckling.

11.b Till 2020 väsentligen öka det antal städer och samhällen som antar och genomför integrerade strategier och planer för inkludering, resurseffektivitet, begränsning av och anpassning till klimatförändringarna och motståndskraft mot katastrofer samt utveckla och genomföra, i linje med Sendai-ramverket för katastrof-riskreducering 2015–2030, en samlad katastrofriskhantering på alla nivåer.

13.1 Stärka motståndskraften mot och förmågan till anpassning till klimatrelaterade faror och naturkatastrofer i alla länder.

13.a Fullfölja det åtagande som de utvecklade länder som är parter i Förenta Nationernas ramkonvention om klimatförändringar gjort gällande en målsättning att till 2020 gemensamt mobilisera 100 miljarder US-dollar årligen från alla typer av källor för att tillgodose utvecklingsländernas behov vad gäller meningsfulla begränsningsåtgärder och insyn i genomförandet samt så snart som möjligt finansiera och operationalisera den gröna klimatfonden fullt ut.

14.3 Minimera och åtgärda havsförsurningens konsekvenser, bland annat genom ökat vetenskapligt samarbete på alla nivåer.

17.7 Främja utveckling, överföring och spridning av miljövänlig teknik till utvecklingsländerna på gynnsamma villkor, inklusive koncessions- och förmånsvillkor, på villkor som överenskommits mellan parterna.

FOTO: UNSPLASH.COM

FOKUSOMRÅDE 4

HÅLLBART NYTTJANDE AV JORDENS RESURSER

Den ekonomiska tillväxten har skapat förutsättningar för höjd materiell välfärd. Samtidigt skapar tillväxten betydande sociala och miljömässiga utmaningar. På många områden upphävs de miljövinster som uppnåtts med hjälp av effektiv miljöteknologi av en ökad och ohållbar konsumtion. Problemen kan ofta hänföras till frågor kring livsstil, framför allt bland världens välbärgade människor där hushållens konsumtion står för omkring hälften av miljöpåverkan.

På den globala Rio+20-konferensen om hållbar utveckling i Rio de Janeiro 2012

beslutades ett globalt 10-årigt ramverk av program för hållbar konsumtion och produktion. Detta kommer att spela stor roll för det fortsatta arbetet på området. Det var också i Rio det beslutades att inleda en process för utvecklandet av hållbarhetsmålen, där naturresursfrågor samt hållbar konsumtion och produktion är viktiga teman. Rio+20 beslutade också att utveckla indikatorer som kompletterar bruttonationalprodukt som ett mått på utveckling.

Även om de nordiska länderna har stärkt sina miljöinsatser, exempelvis

De nordiska länderna behöver reducera de miljö- och hälso-problem samt sociala problem som hör samman med en ohållbar konsumtion och produktion av varor och tjänster.

genom lagstiftning, ekonomiska styrmedel, miljömärkning och en effektivare miljöteknologi, så har det totala ekologiska avtrycket blivit allt större. Det gäller även utanför Nordens gränser. Livsmedel, boende och transporter är områden som är särskilt miljöpåverkande, eftersom de i hög utsträckning nyttjar energi- och vattenresurser. De nordiska länderna behöver reducera de miljö- och hälsoproblem samt sociala problem som hör samman med en ohållbar konsumtion och produktion av varor och tjänster.

Miljöbelastningen från olika livsmedel orsakad av bland annat djurhållning, transporter och svinn i livsmedelskedjan varierar för olika produkter och kan även påverka livsmedelssäkerheten och djurhälsan. Att ha hållbara kostvanor

innebär att beakta en rad olika perspektiv. Det handlar exempelvis om att välja livsmedel med så liten negativ miljöpåverkan som möjligt, men som också främjar social utveckling och befolkningens hälsa. Det innebär att äta säker och näringsriktig kost som reducerar övervikt, fetma eller andra livsstilssjukdomar. Det handlar också om att produktionen är hållbar. Att föda världens växande befolkning är en enorm utmaning som också Norden bör bidra till att lösa.

Efterfrågan och val av boende påverkas av att det i de nordiska länderna blir fler ensamhushåll och större bostadsytor. Ett hållbart boende förutsätter effektiv användning av energi och andra naturresurser. Det inkluderar också hälso- och privatekonomiska aspekter, säkerhet och tillgänglighet. Det hållbara boendet ställer dessutom krav på närhet till arbetsplatser, butiker, avfallsinsamling, ett väl utbyggt system för kollektivtrafik, gång- och cykelvägnät och annat som konsumenterna är beroende av i vardagen för att göra hållbara val.

För att främja en grön tillväxt är det viktigt att öka resurseffektiviseringen,

att vara varsam med ändliga resurser och att skapa en ny syn och lösning på avfallsproblematiken. Avfall bör i högre grad betraktas som en värdefull råvara, samtidigt som avfall som innehåller miljögifter bör tas ur kretsloppet. Miljöpåverkan från produktion, varor och avfall bör minimeras ur ett livscykel-perspektiv.

Genom att de nordiska länderna agerar tillsammans kan satsningar inom grön tillväxt uppnå en större massa, skapa en större marknadsstorlek och få ett större politiskt genomslag i pågående internationella processer. Offentliga, privata, och enskilda konsumenter påverkar utbudet genom sin efterfrågan och medverkar till att driva fram hållbara produkter och tjänster. Den offentliga sektorn har en strategisk funktion som beställare av hållbara produkter och tjänster. Näringslivet har också en viktig roll, bland annat genom utökat samarbete med leverantörskedjorna avseende miljö och sociala aspekter, företagens samhällsansvar (CSR) och miljömärkning.

Miljöpåverkan från produktion, varor och avfall bör minimeras ur ett livscykel-perspektiv.

MÅLSÄTTNINGAR FRAM TILL 2025

Hållbar konsumtion och produktion

Norden ersätter en ohållbar konsumtions- och förbrukningskultur med en mer hållbar återanvändningskultur baserad på miljöanpassad produktion och konsumtion. Hållbar konsumtion och produktion utökas genom lagstiftning, ekonomiska styrmedel, information och utbildning samt genom infrastrukturella åtgärder som underlättar för konsumenter att agera hållbart. Arbetet med det nordiska miljömärket Svanen utvecklas och förstärks. Nordiskt samarbete inom gröna tekniska normer och standarder utökas, däribland offentliga inköpsstandarder. Nordiska ministerrådet och dess sekretariat har integrerat ett hållbarhetsperspektiv i hela sin verksamhet.

Resurseffektivitet och avfall⁴

Norden bryter sambandet mellan en ohållbar resursförbrukning och ekonomisk tillväxt genom en ökad resurseffektivitet, återanvändning och en

hållbar avfallshantering. Negativa miljö- och hälsoeffekter från produktion, varor och avfall i ett livscykelperspektiv (alltså även i andra länder) har minimerats. Förebyggande och återvinning av avfall ska effektiviseras samtidigt som avfall i högre grad ska betraktas som en värdefull råvara. Utvecklingen av nya gemensamma tekniker och metoder främjar en mer hållbar avfallshantering i Norden.

INDIKATORER

- Frikoppling av belastning på miljön, bruttoenergiförbrukning, resursanvändning och generering av icke-mineralavfall från ekonomisk tillväxt
- Nordiska miljömärket Svanen och EU Ecolabel
- Andelen miljöskatter av de totala skatteintäkterna
- Utvecklingen av uppkomsten av kommunalt avfall och kommunal avfallshantering enligt hanteeringsmetod

⁴ Kopplat till hållbarhetsmål 6.3 och 6.4 i Agenda 2030 när det gäller resurseffektivitet och avfall fokuserar vi särskilt på återvinning och återanvändning (6.3) samt effektivisering av vattenanvändningen (6.4).

KOPPLINGAR TILL DE GLOBALA MÅLEN FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

2.4 Senast 2030 uppnå hållbara system för livsmedelsproduktion samt införa motståndskraftiga jordbruksmetoder som ökar produktiviteten och produktionen, som bidrar till att upprätthålla ekosystemen, som stärker förmågan till anpassning till klimatförändringar, extrema väderförhållanden, torka, översvämning och andra katastrofer och som successivt förbättrar mark- och jordkvaliteten.

3.4 Till 2030 genom förebyggande insatser och behandling minska det antal människor som dör i förtid av icke smittsamma sjukdomar med en tredjedel samt främja psykisk hälsa och välbefinnande.

6.3 Till 2030 förbättra vattenkvaliteten genom att minska föroreningar, stoppa dumpning och minimera utsläpp av farliga kemikalier och material, halvera andelen obehandlat avloppsvatten och väsentligt öka återvinningen och en säker återanvändning globalt.

6.4 Till 2030 väsentligt effektivisera vattenanvändningen inom alla sektorer samt säkerställa hållbara uttag och en hållbar försörjning med sötvatten för att angripa vattenbristen och väsentligt minska det antal människor som lider av vattenbrist.

8.4 Fram till 2030 successivt förbättra den globala resurseffektiviteten i konsumtionen och produktionen samt sträva efter att bryta sambandet mellan ekonomisk tillväxt och miljöförstöring, i enlighet med det tioåriga ramverket för hållbar konsumtion och produktion, med de utvecklade länderna i täten.

9.4 Till 2030 rusta upp infrastrukturen och anpassa industrin för att göra dem hållbara, med effektivare resursanvändning och fler rena och miljövänliga tekniker och industriprocesser. Alla länder vidtar åtgärder i enlighet med sina respektive förutsättningar.

11.6 Till 2030 minska städernas negativa miljöpåverkan per person, bland annat genom att ägna särskild uppmärksamhet åt luftkvalitet samt hantering av kommunalt och annat avfall.

12.1 Genomföra det tioåriga ramverket för hållbara konsumtions- och produktionsmönster. Alla länder vidtar åtgärder, med de utvecklade länderna i täten och med hänsyn tagen till utvecklingsländernas utveckling och förutsättningar.

12.2 Senast 2030 uppnå en hållbar förvaltning och ett effektivt nyttjande av naturresurser.

12.3 Till 2030, halvera det globala matsvinnet per person i butik- och konsumentledet, och minska matsvinnet längs hela livsmedelskedjan, även förlusterna efter skörd.

12.4 Senast 2020 uppnå miljövänlig hantering av kemikalier och alla typer av avfall under hela deras livscykel, i enlighet med överenskomna internationella ramverket, samt avsevärt minska utsläppen av dem i luft, vatten och mark i syfte att minimera deras negativa konsekvenser för människors hälsa och miljön.

12.5 Till 2030 väsentligt minska mängden avfall genom åtgärder för att förebygga, minska, återanvända och återvinna avfall.

12.6 Uppmuntra företag, särskilt stora och multinationella företag, att införa hållbara metoder och att integrera hållbarhetsinformation i sin rapporteringscykel.

12.7 Främja hållbara offentliga upphandlingsmetoder, i enlighet med nationell politik och nationella prioriteringar.

12.8 Senast 2030 säkerställa att människor överallt har den information och medvetenhet som behövs för en hållbar utveckling och livsstilar i harmoni med naturen.

15.1 Till 2020 bevara, återställa och hållbart använda ekosystem på land och i sötvatten och deras ekosystemtjänster, särskilt skogar, våtmarker, berg och torra områden, i enlighet med de skyldigheter som anges i internationella överenskomelser.

FOTO: UNSPLASH.COM

FOKUSOMRÅDE 5

UTBILDNING, FORSKNING OCH INNOVATION

Goda förutsättningar för utbildning, forskning och innovation är viktiga komponenter för en grön ekonomi. Ökad kunskap om hållbar utveckling ligger till grund för att förändra attityder och beteenden hos individer, företag och organisationer. Kunskapen behövs för att hitta lösningar på framtida utmaningar för att verka för en hållbar utveckling. Kunskap och ny teknologi, men också förmågan att ta tillvara på människors kompetens, är grundstenar för Nordens konkurrenskraft och har bidragit till internationellt framgångsrika företag.

En central förutsättning för utveckling av en mer miljöanpassad teknologi är myndigheternas möjligheter att prisa och reglera utsläpp av miljöfarliga ämnen. Med sådana möjligheter ökas den potentiella lönsamheten av forskning och utveckling.

Ökad kunskap om hållbar utveckling ligger till grund för att förändra attityder och beteenden hos individer, företag och organisationer.

Forsknings- och innovationsmiljöerna bör mobiliseras genom investeringar och hela befolkningen ska ha samma möjligheter till kunskapsbyggande och utbildning av god kvalitet.

Forsknings- och innovationsmiljöerna bör mobiliseras genom investeringar och hela befolkningen ska ha samma möjligheter till kunskapsbyggande och utbildning av god kvalitet. Nivåerna för satsning på forskning och innovation kommer att variera mellan de nordiska länderna. De mål som ställs upp för utbildning om hållbar utveckling ska utgå från den egna kulturen och de lokala sociala, ekonomiska och miljömässiga förhållandena. Forsknings- och innovationsmiljöerna bör mobiliseras till att ta upp problem av särskild relevans för användningen av jordens resurser.

MÅLSÄTTNINGAR FRAM TILL 2025

Utbildning

Kunskap om hållbar utveckling inkluderas i utbildningen på alla nivåer. Fler unga i Norden ska få en utbildning som ger de kompetenser som efterfrågas av näringslivet.

Forskning

Tvärvetenskaplig nordisk forskning och utbildningssatsningar initieras till stöd för en hållbar utveckling. Det ska ske i samverkan med liknande nationella och europeiska initiativ, exempelvis inom området bioekonomi. Nordiskt samarbete utökas inom forskning och utbildning för grön tillväxt, välfärd och hälsa. Vetenskapliga resultat används i högre utsträckning som beslutsunderlag för politikens utformning.

Innovation

Norden ska vara en föregångsregion när det gäller utveckling av miljöteknik och sociala innovationer till stöd för grön tillväxt och hållbar utveckling. Ett nordiskt samarbete ska utvecklas omkring testning och utveckling av energiteknologi, och möjligheter till gemensamma nordiska test- och demonstrationsanläggningar ska undersökas. Finansiering av gröna investeringar och företag samordnas och förstärks.

INDIKATORER

- Total befolkning som har genomgått gymnasial utbildning, eftergymnasial utbildning och universitetsutbildning
- Utgifter för forskning och utveckling i % av BNP, uppdelat på sektor

KOPPLINGAR TILL DE GLOBALA MÅLEN FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

4.3 Senast 2030 säkerställa alla kvinnor och män lika tillgång till yrkesutbildning och eftergymnasial utbildning, inklusive högskoleutbildning, av god kvalitet till en överkomlig kostnad.

4.4 Till 2030 väsentligen öka det antal ungdomar och vuxna som har relevanta färdigheter, däribland tekniska färdigheter och yrkeskunskande, för sysselsättning, anständigt arbete och entreprenörskap.

4.5 Senast 2030 avskaffa skillnaderna mellan könen inom utbildningsområdet och säkerställa lika tillgång till utbildning och yrkesutbildning på alla nivåer för utsatta personer, inklusive personer med funktionsnedsättning, ursprungsfolk och barn som lever under utsatta förhållanden.

8.2 Uppnå högre ekonomisk produktivitet genom diversifiering, teknisk uppgradering och innovation, bland annat genom att fokusera på sektorer med högt förädlingsvärde och hög arbetsintensitet.

8.3 Främja utvecklingsinriktad politik som stödjer produktiv verksamhet, skapande av anständiga arbetstillfällen, företagande, kreativitet och innovation samt uppmuntra att mikroföretag liksom små och medelstora företag växer och blir en del av den formella ekonomin, bland annat genom tillgång till finansiella tjänster.

9.5 Förbättra den vetenskapliga forskningen och industrisektorernas tekniska kapacitet i alla länder, i synnerhet utvecklingsländerna, bland annat genom att till 2030 uppmuntra innovation och väsentligt öka det antal personer som arbetar med forskning och utveckling per 1 miljon människor liksom de offentliga och privata utgifterna för forskning och utveckling.

12.8 Senast 2030 säkerställa att människor överallt har den information och medvetenhet som behövs för en hållbar utveckling och livsstilar i harmoni med naturen.

17.7 Främja utveckling, överföring och spridning av miljövänlig teknik till utvecklingsländerna på gynnsamma villkor, inklusive koncessions- och förmånsvillkor, på villkor som överenskommits mellan parterna.

FOTO: UNSPLASH.COM

FÖRANKRING, GENOMFÖRANDE OCH UPPFÖLJNING

Allt arbete som görs inom ramen för Nordiska ministerrådet ska ha ett integrerat hållbarhetsperspektiv som har nära koppling till de globala målen för hållbar utveckling. Strategin läggs till grund för Nordiska ministerrådets budgetering och långsiktiga arbete med hållbar utveckling. De nordiska samarbetsministrarna har i kraft av sin samordnande och assisterande roll gentemot statsministrarna det övergripande ansvaret för samordning av strategins genomförande. Samarbetsministrarna har ansvaret för information, rapportering, utvärdering och revidering av strategin. Nordiska ministerrådets expertgrupp för hållbar utveckling bistår samarbetsministrarna i arbetet med hållbar utveckling.

Förverkligandet av strategin sker inom ministerrådets olika samarbetsområden. Strategins målsättningar ska integreras i fackministerrådets sektor-

Allt arbete som görs inom ramen för Nordiska ministerrådet ska ha ett integrerat hållbarhetsperspektiv.

Strategins målsättningar ska integreras i fackministerrådets sektorprogram och omsättas till konkreta åtgärder med mätbara mål.

program och omsättas till konkreta åtgärder med mätbara mål. De organiserar själva, samordnat med berörda sektorer, genomförandet av strategin, undersöker framstegen och bidrar till rapporteringen om och bedömningen av genomförandet. Hållbar utveckling ska även främjas i samarbete med nordiska institutioner och samarbetsorgan.

Finansieringen av ministerrådets genomförande av strategin sker inom ramen för Nordiska ministerrådets budget. De berörda fackministerråden ansvarar, inom sina sektorsbudgetar, för finansieringen av genomförandet med betoning på strategins mål och prioriterade områden.

Samarbetsministrarnas anslag för hållbar utveckling ska användas för aktiviteter som stödjer implemente-

ringen av den nordiska strategin för hållbar utveckling. Dessa initiativ ska uppfylla kraven om nordisk nytta, vara tvärsektoriella och innovativa samt integrera de tre aspekterna av hållbar utveckling. Anslaget ska också användas för att förstärka kommunikationsinsatser kring ministerrådets aktiviteter inom hållbar utveckling, inklusive användningen av de nordiska indikatorerna för hållbar utveckling. Aktiviteterna ska riktas både till Norden, dess närområden och internationellt. Genom detta arbete ska Nordiska ministerrådet också bidra till att uppnå de globala målen för hållbar utveckling.

Det tvärsektoriella samarbetet inom ministerrådet ska stödjas, bland annat genom att främja dialog och erfaren-

hetsutbyte mellan sektorerna kring strategin och dess målsättningar och deras betydelse för respektive sektor. För att underlätta en god kommunikation genom hela ministerrådsorganisationen och för att stödja en mer konsekvent förankring av hållbarhetsfrågor i verksamheten ska det utses specifika hållbarhetskontakter för varje sektor. Vidare övervägs utveckling av nya verktyg för utvärdering, rapportering och kommunikation om resultaten av hållbarhetsrelevanta aktiviteter. De nordiska indikatorerna för hållbar utveckling ska uppdateras löpande. Dessutom ska det utarbetas årliga indikatorrapporter för att följa utvecklingen i Norden i samband med rapporteringen om implementeringen av den nordiska hållbarhetsstrategin.

NORDISKA INDIKATORER FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

1. DEN NORDISKA VÄLFÄRDSMODELLEN

- Demografisk utveckling
- BNP mätt i PPP per euro och person
- Statsskuld
- Urbanisering
- Sysselsättnings- och arbetslöshetssiffror
- Förväntad livslängd vid födseln
- Ginikoefficient
- Risk för fattigdom bland familjer med barn
- Lönegap mellan könen

2. LIVSKRAFTIGA EKOSYSTEM

- Hållbarhet av fiskbestånd
- Utsläpp av kväve och fosfor i Östersjön
- Förändringar i index över vanliga fåglar
- Utvecklingen för den årliga avverkningen och ökningen av skogarna
- Befolkningen i städernas exponering för luftföroreningar via ozon och partiklar

3. ETT FÖRÄNDRAT KLIMAT

- Andel förnybar energi i bruttoenergiförsörjningen
- Utvecklingen för växthusgasutsläppen uppdelat på sektor
- Utsläpp från markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk

4. HÅLLBART NYTTJANDE AV JORDENS RESURSER

- Frikoppling av belastning på miljön, bruttoenergiförbrukning, resursanvändning och generering av icke-mineralavfall från ekonomisk tillväxt
- Nordiska miljömärket Svanen och EU Ecolabel
- Andelen miljöskatter av de totala skatteintäkterna
- Utvecklingen av uppkomsten av kommunalt avfall och kommunal avfallshantering enligt hanteringsmetod

5. UTBILDNING, FORSKNING OCH INNOVATION

- Total befolkning som har genomgått gymnasial utbildning, eftergymnasial utbildning och universitetsutbildning
- Utgifter för forskning och utveckling i % av BNP, uppdelat på sektor

Nordiska ministerrådet
Nordens Hus
Ved Stranden 18
DK-1061 Köpenhamn
www.norden.org

ETT GOTT LIV I ETT HÅLLBART NORDEN

Nordisk strategi för hållbar utveckling 2013–2025

Ett gott liv i ett hållbart Norden – Nordisk strategi för hållbar utveckling 2013–2025 är den överordnade och tvärsektoriella ramen för Nordiska ministerrådets arbete. Allt arbete som görs inom ministerrådet ska ha ett integrerat hållbarhetsperspektiv.

Nordiska ministerrådet ska bidra till att de nordiska länderna successivt fortsätter att förbättra välfärden och livskvaliteten för nuvarande och kommande generationer genom att skydda och tillvarata jordens förmåga att uppehålla liv i hela dess mångfald.

Strategin ger långsiktiga riktlinjer fram till 2025 inom följande fokusområden: den nordiska välfärdsmodellen, livskraftiga ekosystem, ett förändrat klimat, ett hållbart nyttjande av jordens resurser samt utbildning, forskning och innovation. Nordiska ministerrådets facksektorer kompletterar strategin med konkreta insatser och utvecklingen i Norden följs upp med hjälp av indikatorer.